

Горан Ибрајтер

КАРДАНУС

Зовем се Горан Ибрајтер. Рођен сам 21. јула 1962. године у Мокрину. Упућени у те ствари, кажу да сам рак у хороскопу, ма шта то значило. Можда би ми то мој несрећни Ђироламо објаснио.

Оно што и без њега могу рећи је следеће – дипломирао сам филозофију на Филозофском факултету у Београду 1988. године.

Такође, пишем викендом – не сваким. Волео бих да није тако, али сумња ме спречава да чиним другачије. Од релевантних чињеница поменућу још и то да сам директор (мада би лепше звучало управник) Народног позоришта “Тоша Јовановић” Зрењанин од 2000. године, додуше са прекидом.

Карданус је премијерно изведен у Народног позоришту у Ужицу 30. априла 2007. године у режији Љубослава Мајере.

Живео сам и осим, и између ових редова, али по томе нисам изузетан. Живели су, и живе многи. Ето и ја.

Горан ИБРАЈТЕР

КАРДАНУС

ЛИЦА:

NIERONIMUS CARDANUS, или световно Ђироламо
Кардано, лекар, астролог, математичар, филозоф,
природознацац, хиромант и, по некима, лудак

ЛУЦИЈА БАНДАРИНИ КАРДАНО, његова жена

АЛДО, син Карданов, и његово највеће разочарење

АЛБЕРТ ТЕДЕСКО, следбеник Мартина Лутера,
у очекивању ломаче

ЛУКА, убица

КАРДИНАЛ ДЕЛ МОНТЕ, изасланик папе Павла III

ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ, утвара или сновиђење

НИКОЛО ТАРТАЉА, муцава утвара или сновиђење,
иначе математичар

МАРИЈА, слушкиња Карданових

ТАМНИЧАР, опседнут инсектима, нарочито паразитирајућим

Њихови духови који прогоне остарелог Кардана

Вашке, буве, стенице и друга гамад

ВРЕМЕ ДЕШАВАЊА: Тај луди, луди 16. век

УПУТСТВО ЗА УПОТРЕБУ

Карданус је, као и већина ликова који ће се овде појавити, историјска личности. У тексту су коришћени стварни догађаји и ситуације из његовог, надасве занимљивог, живота. Ти догађаји су, осим у два, или три случаја, даћи уз поштовање хронолошког следа. Наравно, аутор се није одрекао оне благоволне привилегије по имену *licentia poetica*.

Уколико се некоме учини да, у ономе што следи, има прејеривања, када је реч о Карданусовом понашању, или о најлим променама расположења, мора се рећи да је његов живот у том погледу био и зори. Као доказ томе, али и као могућу индикацију, која може, а не мора бити уважена, наводимо овде опис Карданусов, како га Хезел даје у својој “Историји филозофије”.

“Карданус је уопште живео у непрекидним унутрашњим и спољашњим бурама. Он тврди да је у себи подносио највећа мучења душевности. У том унутрашњем болу он је налазио највећу наслалу у томе да мучи само себе као и друге. Карданус је шиблао сама себе, угрзао се за усне, снажно себе шитио, развлачио себи прсте како би се ослободио свога мученичког душевног немира и довео себе до илала, што му је доносило олакшање. Његово спољашње понашање било је само тако противречно, час је био миран и приснојан, час је оштри по своме понашању лично на неког лудака и умболника, и то у сасвим равнодушним стварима и без икаквог спољашњег повода. Час се облачио приснојно и украшавао се, час је оштри шлао у дроњцима. Био је то заворен човек, врло марљив, сталан у послу; заштим је одједном послајао раскалашан, забављао се и при том је проћердавао све што је имао, домаће посуђе и накит своје жене. Час је шлао полако и одмерено, као и остали људи, час је оштри шрчао као неки манијак”.

ПРВА СЦЕНА

Карданусов кабинет, типичан за ренесансног научника. То је уједно и соба. Ту је кревет са високо подиђнућим лежајем, у складу са њадашњим обичајима. На њега се ђење помоћу сандука за ствари, а под њим су ноћни суд и ко зна шта још. Он и у наредним сценама може, уз модификације, послужити као део декора. Карданус клечи задиђнуће кошуље и бичује се.

КАРДАНУС: Боже мој! Боже мој! Зашто си ме оставио? Елои! Елои! Лама савахтани? Боже мој! Боже мој! Зашто си ме оставио? Боже мој! Боже мој! Зашто сам те оставио? Боже мој! Боже мој! Зашто сам те...

Глас из offa: Ђироламо!

Карданус хићро стићућа кошуљу.

ЛУЦИЈА: (Улази)
Ђироламо!

КАРДАНУС: Шта је? Да ти није сам Луцифер за петам? Или се, не дај боже, уселио у ту шупљину што је зовемо Луцијина глава? То ће пре бити.

ЛУЦИЈА: Ти си се, лудаче, опет шибао. Није ти доста што те је отац лемао док се ниси оженио.

КАРДАНУС: Да могу да бирам између очевих батина, и брака са тобом, изабрао бих батине. Уосталом, како би ми сад било угодно, да малочас није болело? Него, јеси ли донела намирнице?

ЛУЦИЈА: Нисам.

КАРДАНУС: Лепо сам рекао да оде девојка, а она навалила. Ни за пијац ниси кадра.

ЛУЦИЈА: Остави се сад тога.

КАРДАНУС: Да се оставим? Јесте. Моје су очи упрте ка звездама, али ме краси и утроба. И она тражи своје.

ЛУЦИЈА: Слушаш ли ти мене? Остави се лудости, говорим ти. Људи на тргу, код фонтане, причају да ће те свети суд позвати на саслушање.

КАРДАНУС: Да, људи. Сигурно су се теби поверавали.

ЛУЦИЈА: Не, жене причају.

КАРДАНУС: Ко сад? Људи, или жене?
(Кези се)
Жене причају.

- ЛУЦИЈА: Жене код фонтане. Девојка чула, кад је ишла да наточи воде.
- КАРДАНУС: Марија! Марија! Где ли је та девојчуро?
- МАРИЈА: Тражили сте ме.
- КАРДАНУС: Шта си то чула?
- МАРИЈА: Па то... Овај... Жене код фонтане.
- КАРДАНУС: *(Кези се)*
Жене код фонтане! Жене код фонтане! Шта жене?
- МАРИЈА: Па, кажу то за вас. Мислим, жене.
- КАРДАНУС: Шта?
- МАРИЈА: То што је госпоја казала. Мислим што су жене казале.
- КАРДАНУС: А да им то није дошапнуо сам свети отац папа, док је наливао воду у крчаге? Две гуске – да ли је то већ јато?
(Девојци)
Одлази глупа девојчуро.
(Луцији)
А ти!? Јао! Ако си ме казнила несрећним синовима, што ме кажњаваш и својом лудошћу? Мудро је говорио Сан Бернардино да жену не треба тући само у поодмаклој трудноћи.
- ЛУЦИЈА: Само ти лупетај, али мени је већ дојадило да свака мушка глава из ове куће мора да заврши у тамници.
- КАРДАНУС: И кокошке су вредније од вас. Јесте. И оне некад гурну ћуп, па га разбију, као и жене. Али од њих бар има неке вајде. Носе јаја.
- ЛУЦИЈА: Ти о кокошкама, а негде можда већ спремају ломачу за тебе.
- КАРДАНУС: Ломачу! Зар за мене који сам толике достојнике излечио, научника на таквом гласу. Уосталом, то твој гушчји мозак не може да схвати.
- ЛУЦИЈА: Не би био ни први ни последњи, кога су испратили са таквим препорукама.
- КАРДАНУС: *(Театрално)*
Не смрти, умирања се бојим. Јер, смрт је само промена животног облика.
- ЛУЦИЈА: Мудар си ти, мој Ђироламо, али ти је у колима лудости много већи товар.

- КАРДАНУС: На крају крајева, зашто бих бринуо? По хороскопу, прошле су ме критичне године за умирање. Доживећу дубоку старост.
- ЛУЦИЈА: То ти мислиш.
- КАРДАНУС: *(Бесно)*
Не! Тако звезде мисле.
- ЛУЦИЈА: А ти им читаш мисли.
- КАРДАНУС: Ксантипо!
- ЛУЦИЈА: Још и вређаш. Сад сам некаква немам.
- КАРДАНУС: Пих, гуско. То је жена великог Сократа.
- ЛУЦИЈА: Још горе.
- КАРДАНУС: Ха, ха! Зар у твојој глави није било места баш ни за једно зрнце памети?
- ЛУЦИЈА: Било, не било, знам само једно. Нећу да после нашег Ђанија останем и без тебе. Макар и таквог какав си.
- КАРДАНУС: Намерно ми то радиш. Намерно. Прво свети суд, па ломача, а сад ми још досипаш со на живу рану.
- ЛУЦИЈА: О каквој соли бунцаш?
- КАРДАНУС: Сад си нашла да ми помињеш моје несрећно чедо, моју узданицу.
- ЛУЦИЈА: Само да те подсетим да је Ђовани Батиста био и мој син, али...
- КАРДАНУС: Шта али? Можда није требало да отрује ону курву од своје жене? Требало је да пусти да га и даље безочно вара, да га јавно срамоти? Шта?
- ЛУЦИЈА: Он је био и мој син, говорим ти. Сваке ноћи долази ми у сан да плачемо заједно. Ђубре си ти, Ђироламо. Велико, себично ђубре.
- КАРДАНУС: Не, не, никад себи нећу опростити једну ствар, грех који сам починио према мом Ђованију. Што нисам узео мало тог отрова, и дао га теби. Тако би се осим зле жене, Ђани ослободио и зле мајке. Ех! Откад нема њега, ни за мене нема живота.
- ЛУЦИЈА: Осим што си себичан, ти си и неправичан. Заборављаш да имамо још једног сина.
- КАРДАНУС: Алда ми не помињи. То лоповско име у овој кући више нико неће изговорити. Мало му је било лоповштина, него је и рођеног оца нашао да похара. Не гују, аждају сам гајио у недрима. То ми је хвала.

- ЛУЦИЈА: За шта хвала? За батине којима си свакодневно частио њега и Ђанија? Батине на којима би ти позавидео и твој стари, Фацио. За твој тврдичлук? И према шугавом псу си био бољи него према синонима. Џукела се бар могла надати корици хлеба од тебе.
- КАРДАНУС: Мељи, мељи. Бар да си воденица. Чујеш ли ти ово, о покојна Кјара, зла мајко моја? Зашто ме ниси побацила, кад си већ хтела? Зашто твоји напори осташе узалудни? Зар не беше ниједног напитка који би помогао твој племенити наум?
- ЛУЦИЈА: Ако ти је баш тако драго, и ја проклињем све вештице и врачаре што су Кјари потуриле обичну водицу.
- КАРДАНУС: Е, хајде увери ме сад да ти ниси једна од оних двадесет пет хиљада вештица из Бреше. Тебе треба пред инквизитора, а не мене.
(Ошћивава њулс)
Ево, ево, било ми се убрзало од беса. Намерно ми то радиш. Видиш, сад морам да се штипам да истерам гнев из себе.
(Бесомучно се шћишћиа)
Или би можда више волела да то урадим тако што ћу тебе избуецкати?
- ЛУЦИЈА: *(Смеје се док се овај шћишћиа)*
На твоје буботке сам навикла. Глумио си нежност само у прва три месеца брака, док те нисам излечила од полне немоћи. Шоњо.
- КАРДАНУС: Не подсмевај се. Моја полна немоћ била је као и свака друга болест.
- ЛУЦИЈА: Па што си је онда лечио по јавним кућама, а не код лекара?
(Иронично се смешка)
- КАРДАНУС: Шта се смешкаш? Умишљаш да си Ђоконда?
- ЛУЦИЈА: За разлику од тебе, ја нисам умишљена величина. Мој осмех може још једино тебе да насекира, а о њеном причају цела Италија и Француска.
- КАРДАНУС: Италија и Француска. Наклапања надримудраца. Те смеје се због овог, те осмех крије тајну ко зна чега. Истина је проста. Мадони Ђоконди, несрећној због губитка детета, музичари и лакрдијаши су иза леђа уметника мамили оно мало осмеха, ради сликања.

- ЛУЦИЈА: Писала ти је о томе?
- КАРДАНУС: Не, гледао сам. Отац ме је, док сам био дете, одвукао у Фиренцу код свог пријатеља Леонарда, па сам гледао.
- ЛУЦИЈА: Јеси ли му већ тада покрао списе, или си то урадио неком другом приликом?
- КАРДАНУС: Ма, кушуј већ једном.
(*Ошшшава џулс*)
Него, говори шта то људи причају на тргу.
- ЛУЦИЈА: Жене.
- КАРДАНУС: Добро, жене.
- ЛУЦИЈА: Код фонтане.
- КАРДАНУС: Код фонтане.
- ЛУЦИЈА: Причају да је инквизитор за Милано добио тужбу против тебе за безбожништво и богохуљење.
- КАРДАНУС: За једно, или за друго?
- ЛУЦИЈА: Неке говоре за безбожништво, а друге за богохуљење. Неке, опет, помињу и једно и друго.
- КАРДАНУС: А све су, наравно, паметне, као и ти. Ево, мехур ми се надима од нервозе.
(*Трчи иза сцене, одакле се чује изразијо дуго мокрење у ноћни суд*)
- ЛУЦИЈА: Цркни.
- КАРДАНУС: (*Из offa*)
А шта ти мислиш, које су у праву? Прве, друге, или оне треће, најмудрије?
- ЛУЦИЈА: То не знам, али знам да се све слажу да си надрљао.
- КАРДАНУС: (*Из offa*)
Надрљао?!
(*Враћа се на сцену*)
Девојко, изнеси суд, и овај пут пази на чију ћеш га главу изручити.
- МАРИЈА: Пазим. Увек пазим.
- КАРДАНУС: Да. Говно на писара, мокраћу на порезника.
- МАРИЈА: Рекла сам му да је кишица.

- КАРДАНУС: Јесте. Из облачића.
(Палцем и кажипрстим покаже колико је био мали, али се сећи да је "кишица" из његовог "облачића", ња брзо склони руку)
- МАРИЈА: Поверовао ми је. Вели, лепа топла. Права летња.
- КАРДАНУС: А шта си писару рекла? Да си га погодила загорелом запршком, ваљда? Губи ми се с очију.
(Насијавља, више за себе)
Морам погледати шта кажу звезде. Не боље у длан.
Брже је.
(Загледа се у длан)
Да, као да на линији живота има неки мали прекид.
(Наизменично приближава и удаљава длан, загледан у њега)
Јесте. Као да је ова година. Луција, дођи. Луција!
- ЛУЦИЈА: Не дери се.
- КАРДАНУС: Шта видиш овде?
- ЛУЦИЈА: Жуљ.
- КАРДАНУС: Какав жуљ?
- ЛУЦИЈА: Па на твом длану.
- КАРДАНУС: Да имаш мозга, помислио бих да је на њему. Мени живот виси о концу, а ти лупеташ. Никакве потпоре у животу ја нисам имао од тебе. Само невоље.
- ЛУЦИЈА: Мени се тек посрећило с тобом.
- КАРДАНУС: Не знам шта она залуђена пискарала и стихоклепци налазе на вама. Те тело од етра, те коса од злата. А свако, ко је имало памети попио, зна да и најгора мазга вреди више од било које жентураче.
- ЛУЦИЈА: Бироламо! ... Кораци.
- КАРДАНУС: Кораци?
- ЛУЦИЈА: Чујеш ли кораке?
- КАРДАНУС: Луција! Не дај ме, Луција моја мила. Не дај ме.

ДРУГА СЦЕНА

Тамничка ћелија. У њој бишиће ваике Алберт Тедеско, монах који, осуђен од инквизиције, чека на ломачу.

ТАМНИЧАР: *(Иронично)*

Извол'те, докторе, и пријатан боравак.

(Алберту)

Ево ти, распопе, друга, да се не бакћеш само бувама и вашкама.

(На њо, и он њочне да се чеше)

КАРДАНУС: *(Улази у ћелију)*

Бог вам помогао, оче.

АЛБЕРТ: И теби, синко...

КАРДАНУС: Ђироламо. Доктор Хиеронимус Карданус.

АЛБЕРТ: Алберт, а овде ме, као и све нас Немце, погрдно зову Тедеско, па бирај. Само ме немој звати ћупом, јер ми већ припремају крај, па се бојим да бих светини покварио задовољство, ако се разбијем. Дакле, доктор.

КАРДАНУС: На располагању сам вам, чим се избавимо одавде.

АЛБЕРТ: Бојим се да је за моју костобољу касно. Сад се већ, попут лисице у грожђу, могу присетити епитафа на гробу оног властелина. Умро сам од превише доктора.

КАРДАНУС: Тај је баш био неки незахвалник. Само да знате, оче, како обигравају око нас чим их нешто заболи. Кад болест мине, олајавају нас горе од жена на пијаци.

АЛБЕРТ: Немој ме погрешно разумети, синко. Не спорим лекарску вештину. Опат манастира, чијој сам братији припадао, а за кога смо у шали говорили, још давно, да је Јеремијин исписник, жив је и данас. Лечи га неки доктор, Грк, по Демокритовим методама.

КАРДАНУС: А, не, не. Демокрит је превазиђени шарлатан. Ујед змије се лечи свирком фруле. Или још горе, ако желиш да ти уд буде тврд, кад год хоћеш, мажи га мешавином бибера и меда. За ово друго, поуздано знам да је најобичнија баљезгарија. Уопште не помаже.

АЛБЕРТ: Да, слажем се с тобом да је медицина, последњих десетлећа, невероватно напредовала. Али, мени више неће требати.

- КАРДАНУС: Него оче, ви то као да указујете на неку злу коб која вас ишчекује.
- АЛБЕРТ: Да, синко. Ево већ ослушкујем пуцкетање ломаче, која треба да ме преда рукама господњим.
- КАРДАНУС: Како ли сте само запали у такву невољу... несрећу.
- АЛБЕРТ: Као следбеник великог учитеља Мартина Лутера, дошао сам овде да пронесем његову свету мисију. Тако и падох у руке инквизиције.
- КАРДАНУС: Што се не одрекосте јереси?
- АЛБЕРТ: Какве јереси? Рим је одавно легло јереси, и свега другог Бога недостојног. Рим је Христа прогнао из људских срца. Лутер, велики учитељ Лутер и ми га само враћамо, где и припада.
- КАРДАНУС: *(Нагљо њромени расјоложење)*
О, луди човече! Уместо да га потпуно одбациш, да га пљунеш, ти још хоћеш да га с неба спустиш у срца. Шта? Мислиш ли ваљда, да му тамо горе није довољно угодно. Мало ли је славе припало сину дрводеље.
- АЛБЕРТ: Не хули, несрећо.
- КАРДАНУС: Ха! Зар може хулити онај који је Бога презрео? Ко је... готово сам Бог.
- АЛБЕРТ: Не хули, грешнице, могу те чути. Ја ти праштам. Праштам ти, јер знам да кужни тамнички ваздух код човека изазива махнитост.
- КАРДАНУС: Бог, па махнит. Ево, ја, Хијеронимус Карданус, лекар, звездочатац, природознацац и математичар, одричем се Бога, и објављујем да верујем само у природу.
- АЛБЕРТ: Господе, опрости ми што, слаб и уплашен од блиске смрти, дижем руке од посрнулог.
- КАРДАНУС: Ваша ми помоћ није потребна. Ако треба да горим, горећу у славу истине, а не зарад заблуде, највеће заблуде, чијих сте канци и ви, оче, жртва.
- АЛБЕРТ: Не мучи ме, преклињем те. Не сад, кад је у сату мог живота остало зрна песка за између два прста.
- КАРДАНУС: Свети човек, па тако клеца пред смрћу. Прах праху, тако учите. Не смрти, умирања...

Галама, кораца, шкриџа ѿамничких враѿа. Карданус, уѿлашен, ѿриѿрли монаха. У ћелију, одѿурнуѿи, улазе Алдо и Лука.

ТАМНИЧАР: Ево вам још две вашке.

ЛУКА: Здраво да сте.

КАРДАНУС: *(Зѿрануѿи)*
Алдо?!

АЛДО: О! Кога то моје очи виде. Мој мили отац.

КАРДАНУС: Зар ме и у тамници прогониш? Зар сад?

АЛДО: Оче, мало више радости због поновног сусрета са сином.

КАРДАНУС: Два налета куге сам преживео, уједе бесних паса у Болоњи, дављење у Гардском језеру и ударац чекићем у чело. Али ти, ти ћеш ме дотући, несрећо.

ЛУКА: *(Алберту)*
Не знам како ти, попо, ал' ја лепшем сусрету нисам присуствов'о.

АЛБЕРТ: *(Само одмахне руком)*

КАРДАНУС: Знате ли шта је ово копиле учинило, оче? Рођеног је оца покрао. Руку хранитељку.

АЛДО: Покрао? Само сам узео оно што је моје. Откад знам за себе, цицијашо си на нама. Дарежљив си био само у батинама.

КАРДАНУС: Кушуј, јарче развратни.

АЛБЕРТ: Децо! Бог све чује. Умирите се.

КАРДАНУС: Има ли и једне од пописаних павијских и миланских курви, са којом се ниси опоганио? Сваки сатир би поклекао у надметању са тобом.

АЛДО: Ко ми каже. Ни ти ниси изоставио ниједну са списка, док си тражио лек полној немоћи по јавним кућама. Сам си причао. Али ниједна није успела да ти га дигне.

КАРДАНУС: То је само доказ, скоте, да је и у мом главићу више морала, него у твојој глави.

АЛДО: Моја глава је бар тврда.

КАРДАНУС: Јој, копиле. Баш за такве је Деметрије говорио да не држе више до даха који им излази из уста, од оног који испуштају из стражњег дела.

ЛУКА: Каз'о, прдн'о, исто ти се вата. Него, Алдо, да бацамо новчиће?

Он и Алдо иџрају иџру ко ближе зиду. Повремено се чују узвици: Моје!

КАРДАНУС: Све је то, мој оче, записано тамо,
(Показује љрема звездама)
и овде.
(Показује у длан)
Све сам ово већ видео. И ову тамницу, и вас, и моју породичну несрећу. Све.

АЛБЕРТ: Окани се празноверица.

КАРДАНУС: Празноверица?! Наука, и то већа од свих других.

АЛБЕРТ: Ма, срећни сте ви, звездочаци. Верује вам се, ако кажете једну истину, а стотину лажи. Други, опет, губе углед, ако кажу једну лаж наспрам стотину истина.

КАРДАНУС: Како онда објашњавате да се толико мојих прорачуна и предсказања показало тачним?

АЛБЕРТ: Пусти.

КАРДАНУС: Моји прорачуни не лажу.

АЛБЕРТ: Сећам се да је великом учитељу Лутеру неки докони астролог послао силне странице прорачуна и цртежа, који наводно доказују да је он, по свом хороскопу, морао дићи побуну против папства. Наравно, да је узвишени Лутер све то исмејао, као најобичније лагарије.

КАРДАНУС: Тај докоњак сам био ја. И пазите шта говорите, ја не лажем.

АЛДО: Реци то инфанту Едварду.

КАРДАНУС: Било.
(Ошћшава љулс. Хваћиа се за сћомак)
Мехур. Кибла. Где је сад кибла?
(Одлази иза сцене, у неки имаџинарни уџао ћелије, ѓде је кибла. Одаћиле се чује изразићо дуџо мокрење)

ЛУКА: Шта му је? Ко му је тај Едуардо, кад се због њега мал' није упиш'о? Пш, пшишиш!

АЛДО: Едвард. Покојни енглески краљевић Едвард.

- КАРДАНУС: *(Из offa)*
Не лај, псето.
- АЛДО: Мој се блесави отац...
- ЛУКА: Хе! Блесави.
- АЛДО: Затекао се у Енглеској, кад је то дериште крунисано за краља. Брже боље му је, да би се додворио, урадио хороскоп. Ту му предвиђа леп живот, мудру владавину и дубоку старост.
- ЛУКА: Већ слутим.
- АЛДО: Док је пророк путовао назад за Италију, мали је, наравно, отегао папке. Од онда мој отац, не знам зашто, нема више посла у Енглеској.
- КАРДАНУС: *(Из offa)*
Не лај, говорим ти!
- ЛУКА: Ово би и к'о зајебанција било добро. Овако, кад је заправо, још је смешније.
- АЛДО: Тако ти је са мојим старим. Увек забавно. Још само да ми није отац.
- ЛУКА: Попо, шта ти велиш на ово?
- АЛБЕРТ: Боље би вам било да се побринете за спас своје душе, него што се ругате човеку који је, очито, помахнитао од тамничког задаха.
- АЛДО: Махнит је он од рођења, оче. Поуздано.
- АЛБЕРТ: Ти поготово. Родитељ ти је.
- АЛДО: Боље би ми било да сам козји испрдок, него његов потомак.
- ЛУКА: Не мож', попо, да се испили злато од брабоњка.
- АЛБЕРТ: Клекните и молите се. Пробудите ваша срца. Ту је он. Помоћи ће.
- ЛУКА: Ускоро ћу ја клекнути тамо горе, под табане Светом Петру.
- КАРДАНУС: *(Улази. Држи се за сѿомак)*
Ниси ме доста изуједао, па велиш још. Одрекао сам те се, и још сто пута те се одричем. Жуч си ми покренуо.

- АЛДО: Не вади се стално на неке бољке, и не умишљај. Једина твоја болест је та израслина изнад твог врата.
- КАРДАНУС: И шта ми сад друго преостаје, него да га задавим овим рукама.
- АЛБЕРТ: Опрости му, твој је пород.
- КАРДАНУС: А! Не, не. Ево он.
(Показује на Луку)
Њега ћу узети за сина. Који је твој злочин, Лука?
- ЛУКА: Убио сам стрица. У'ватио га како ми прца жену у сену.
- АЛДО: Жену у сену, а мајку у прикрајку.
- ЛУКА: (Весело њрихвата ову ојаску)
Ха, ха! Ал' сам му ја зато главу на двоје. Лепо, секиром.
- Алберт се крсти на ово, и мрмља неке молићеве.*
- ЛУКА: (Ужива у њој)
И то сечицом да мање одбреца.
- КАРДАНУС: (Најпре Алберту)
И то је души прихватљивије од његових злочина.
(Показује на Алда)
Лука, заиста ти кажем, данас ћеш бити са мном у рају.
- ЛУКА: (Алду)
Ђале ти бунца.
- АЛБЕРТ: (Призрли Кардануса)
Опрости сину, биће ти лакше. Млад је, не зна шта чини.
- КАРДАНУС: Како, оче? Блудничење, непоштовање родитеља, лоповлук, па и...
- АЛДО: Само ми ти немој придиковати за лоповлук.
- КАРДАНУС: Шта, шта?
- АЛДО: Шта? Све што си, наводно, урадио, све што те је учинило славним, све си покрао.
- КАРДАНУС: Ха, ха! Мајчина памет. Кратка, али зато плитка.
- АЛДО: Још ти је кошуља позади била жута кад си од Леонарда украо нацрт осовине. Лажем ли? Сам си се хвалисао тим подвигом.

КАРДАНУС: Па?!

АЛДО: Онај несрећни муцавац, Тартаља, се осушио, кад је видео да си оне његове прорачуне...

КАРДАНУС: Решење једначина трећег степена, незналице.

АЛДО: Да си их објавио као своје. Није ти било доста, па си још дао да се о томе штампа књига. Њега, наравно, ниси ни поменуо.

КАРДАНУС: Иза мојих крађа стоје племените побуде. Ја бар имам довољно памети да препознам шта треба украсти. Но, ти то никад нећеш разумети.

АЛДО: Сигурно. Кад је мој врли отац у питању, онда је и крађа племенита.

ЛУКА: Иде л' се и због тих рачуна на вешала?

КАРДАНУС: *(Не обраћа пажњу на Луку)*

Шта? Зар сам требао да дозволим да та открића пропадну? Онај немарни занесењак, Да Винчи, који је маштао само о томе да полети, погубио је, спалио на стотине открића. Жао ми је само што нисам узео још тога, кад ме је отац последњи пут водио код њега.

ЛУКА: А што? Још си био слаб у занату?

КАРДАНУС: А и Тартаља, као да је имао све време овог света. Ја нисам... човечанство није могло да чека. Предао сам му та знања.

АЛДО: Не знам само ко је био нестрпљивији, ти или човечанство?

КАРДАНУС: И коме треба да припадну заслуге? Њима, који су до открића дошли, али би их сигурно загубили, или задржали за себе. Само за себе. Или мени? Уосталом, шта ће за петсто, хиљаду година, значити имена Тартаља, Леонардо, или Кардано.

АЛДО: Е, оче, оче.

АЛБЕРТ: Децо, и Господ је стварајући свет, један дан наменио за одмор. Време је за починак. Помолимо се, јер само свевишњи зна да ли ће наше свеће горети и до сутрашње вечери.

ЛУКА: Да, можда ће нам ово бити последње цркавање. Кере дреш'те, пишајте, па леж'те.

ТРЕЋА СЦЕНА

Сви сјавају, осим Кардануса. Он клечи, удара пјесницама груди, шамара се, шћшћ.

КАРДАНУС: Боже мој! Боже мој! Зашто си ме оставио? Боже мој! Боже мој! Зашто си ме оставио? Боже мој! Боже мој! Зашто сам те оставио? Зашто сам те оставио? Зашто сам те...

ЛЕОНАРДО: Летиш, летиш, мали мој Ђироламо.

КАРДАНУС: Ех, мали. Некад било. Чуо си, већ сам утекао куги, беснилу и леденој води. Ево ме сад, мили мој Леонардо, сав сам у квргама.

ЛЕОНАРДО: Твоја су ми изврдавања позната, али пази се, они који лете тешко избегну пад.

КАРДАНУС: А ти?! Сањао си само о томе да полетиш.

ЛЕОНАРДО: Не заборави, ја знам како се то ради.

КАРДАНУС: А што је онда, онај твој несрећни ученик, Антоније, поломио ногу, кад је пробао твоју летећу машину?

ЛЕОНАРДО: О томе ти управо и говорим. Немој да летиш...

КАРДАНУС: ... ако немаш крила.

ЛЕОНАРДО: *(Одлазећи)*
Да, ако немаш крила.

КАРДАНУС: *(За себе)*
Е, имам крила. Ено твог нацрта међу мојим списима. Закачи за себе шатор пречника 12 лаката, и 12 лаката дубине, и можеш се бацити са било које висине, а да не претрпиш никакве повреде.

Чују се кораца, шкрија шамничких враћа.

ТАМНИЧАР: Кардано!

Остјали се буде. Карданус тјрчи од једног до другог.

КАРДАНУС: Оче! Готово је! Сине! Сине мој пригрљени, готово је. Готово је, сине мој, Алдо мој. Праштајте!

ЛУКА: Срећан пут, хале.

АЛБЕРТ: Нека ти је просто.

ТАМНИЧАР: 'Ајде, шта си се уср'о. Наш ти целат има лаку руку. Извежб'о човек.

- КАРДАНУС: Готово је.
(Одлази)
- АЛБЕРТ: (Алду)
Зашто се не поздрави са оцем, несрећниче?
- АЛДО: Зар мислите да би он то урадио, да су којим случајем дошли по мене.
- ЛУКА: Ето, ја сам испратио оца како доликује. Ха, ха!
- АЛБЕРТ: Сигурно. Како би се од вас, младих Италијана, могла очекивати било каква крепост, кад су ваши пастири дигли руке од свог стада. Безочници. Мисле само на вашу вуну и млеко.
- ЛУКА: Беее!
- АЛБЕРТ: (Алду)
Да ли те је отац водио у црк... учио Христовој науци?
- АЛДО: Било је дана, када нас је и по десет пута вукао у храм. Опет, некад је месецима занемаривао црквене обавезе, па ни нас није терао.
- ЛУКА: Нас је тата увек водио, кад год су у црквеном дворишту била нека надметања. Како смо се само забављали. Па још кад старији заплешу у цркви, а ми деца им око ногу.
- АЛБЕРТ: Да је страшно, знао сам, али баш толико. Говорио нам је велики учитељ Лутер, да ви у Италији на мису идете као на плебејску забаву. Ја био неверни Тома.
- ЛУКА: А најлепше је било, попо, кад су се у нашој цркви, усред мисе, потукле две жене. Обе се клеле да у трбуху носе парохово жгепче. Каква је то макљажа била. У животу се нисам толико смеј'о.
- АЛБЕРТ: И у Содоми је, канда, било више чедности.
- АЛДО: Тамо онда не би вредело живети.
- АЛБЕРТ: Јесте ли се икад запитали зашто живите?
- АЛДО: Како зашто? Па, зна се. Ради ужитка и забаве.
- ЛУКА: (Глади се њо сѝомаку)
И пуне џеге. Може месом, а може и вином.
- АЛБЕРТ: А живот вечни, а души спас?
- ЛУКА: Најбоље заједно.
- Кораци, шкриџа враџа. Улази Карданус.*

- АЛБЕРТ: Шта би, брате? Јесу ли те испитивали?
- КАРДАНУС: Не. Само су ме обавестили да из Рима, изузетно због мог случаја, стиже кардинал Дел Монте. И то по налогу светог оца.
- АЛБЕРТ: То је, бојим се, рђав глас.
- КАРДАНУС: И ја. Сигурно није потегао толики пут да ми се извини што су ме затворили.
- АЛДО: Можда ти млади Едвард шаље поздраве преко њега?
- ЛУКА: Добра ти је и ова.
- КАРДАНУС: *(Крене да удари Алда)*
Сад ћу те...
- АЛДО: *(Ухвати га за руку)*
То је некад могло.
- ЛУКА: По глави, ћале. По глави, да не шанта.
- КАРДАНУС: *(Оћрће се. Алберту)*
Рђав, мислите.
- АЛБЕРТ: Па, како се узме.
- КАРДАНУС: Немојте сад и ви, оче.
- АЛБЕРТ: Не, не шегачим се као ови. Мислим, можда ти ово само провиђење указује да је час да опет пригрлиш сина божјег.
- КАРДАНУС: Оканите се тога, рекох вам. Не треба ми никакав опрост.
- АЛБЕРТ: За спасење никад није касно.
- АЛДО: Њега, оче, у паклу чека засебна одаја. Толики су грехови његови.
- ЛУКА: Татице, понећу ти део товара, ако се сретнемо тамо.
- КАРДАНУС: *(Не обраћа пажњу на њих. Замислиен)*
Да, да. Истину. Истину ћу им у лице сасути.
- АЛБЕРТ: О томе ти, синко, и ја говорим. О истини. Христовој.
- КАРДАНУС: *(Улази у еуфорију, која расипе)*
У лице. Никако другачије. Нема Бога. Бар га нема тамо горе.
- АЛБЕРТ: Не погоршавај само.

КАРДАНУС: Можда вам личим на кукавицу. Јесте, понекад бих се кукавички понео, али има у мени срца, има храбрости. И те како.

АЛБЕРТ: То ће пре бити лудост.

КАРДАНУС: Мени, Хиеронимусу Карданусу, природа је подарила филозофски дух. Тако ћу. Тако. Ја сам оштроуман, елегантан, пристојан, сладострасан, расположен, побожан, веран, замишљен сам, предузимљив, жељан науке, услужан, волим да се такмичим, проницљив сам, задахнут сам тежњом за чудима, препреден сам, лукав, једак, трезвен, марљив, безбрижан, брбљив, презирем религију, осветољубив сам, завидљив, жалостан, подмукао, склон издајствима, чаробњак, маг, несрећан сам, љут на своје, склон усамљеничком животу, досадан сам, строг, љубоморан, волим да причам масне приче, да оговарам друге, предусретљив сам и колебљив.

АЛБЕРТ: Децо, он има ватру. Дајте воде.

КАРДАНУС: А ко може бити тако разнородан, а један... а све. Само Бог. Ми богови.

АЛБЕРТ: Ма, брже с том водом.

КАРДАНУС: Ђироламо Бог.

ЧЕТВРТА СЦЕНА

Карданус лежи и љовори молићиву. Усћвари сјава.

КАРДАНУС: Здраво Марија, милости пуна, господин с тобом. Благословена ти међу женама, и благословен...

ТАРТАЉА: *(Прекида ља у молићиви, и муцајући, изљовара формулу)*

Једначина облика ах... х на куб, плус б...вх на квадрат, плус сх... х, плус d, једнако је нула,

(Убрзава љовор, у жељи да заврши реченицу без муцања)

ако а није једнако нула.

КАРДАНУС: *(Кези се, ојонаша муцање)*

Икс, икс. Бе, бе. Многе сам бесане ноћи провео, не бих ли растумачио шта си измуцао, а шта је стварни садржај формуле. Хе, хе! Док ти нисам завирнуо у списе.

ТАРТАЉА: Дељењем са а, и сменом х... х једнако је z минус б... б, кроз три а, једначина се своди на једначину z... z на куб, плус rz, плус q...q, једнако је нула.

КАРДАНУС: Елегантно, нема шта.

ТАРТАЉА: Нула, као што си и ти Ђироламо.

КАРДАНУС: *(Руком и искривљеном љлавом ојонаша обешенољ човека, а кажийрсћом друље руке њихање)*

Клинг – кланг. Ја нула, а тебе нема.

ТАРТАЉА: Због тебе сам дигао руку на себе.

КАРДАНУС: Што се мене тиче, ниси морао.

ТАРТАЉА: Нека. Видећемо се сутра.

КАРДАНУС: Да, да. На сутрашњи дан, али за петсто година.

(Лељне, сјава, и насћавља молићиву)

... плод утробе твоје, Исус, који нека нам умножи веру. Света Марија, мајко божја, моли за нас грешнике...

ТАРТАЉА: *(Насћавља за себе, без муцања)*

Сва решења последње једначине су дата формулом z једнако t минус р кроз три t, где је t неко од решења једначине t на куб једнако је минус q кроз два, плус корен из минус D кроз сто осам. Ове формуле за

решавање једначина трећег степена, називају се Карданови обрасци.

(Ово изговара, излазећи са сцене, уз крајње огорчење)

КАРДАНУС: *(Скаче из креветџа, и предаје се молићви)*

Здраво Марија, милости пуна, господин с тобом. Благословена си међу женама, и благословен плод утробе твоје, Исус, који нека нам умножи веру. Света Марија, мајко божја, моли за нас грешнике, сада и на часу смрти наше.

(У молићви га прекидају кораци. Брзо скаче, и крсти се)

КАРДАНУС: Амин.

ДЕЛ МОНТЕ: *(Из offa)*

Ћелија је испражњена?

ТАМНИЧАР: *(Улази са кардиналом)*

Ту је, ваше господство, како сте тражили, само онај надридоктор.

ДЕЛ МОНТЕ: *(Покрећом руке даје знак тамничару да ућуши. Осврне се по ћелији, удахне ваздух, и најрави тримасу)*

ТАМНИЧАР: Нек вас не секира смрад, ваше господство. Припазите се гамади.

КАРДАНУС: *(Пада на колена, и ћузи према кардиналу)*

Праштајте, свети оче. Праштајте мени грешном. Црву црвљем. Праштајте, преклињем.

ДЕЛ МОНТЕ: Хајде, не будалите. На ноге.

КАРДАНУС: *(Усћаје, и укићи се)*

Праштајте.

ДЕЛ МОНТЕ: Та оставите се већ једном. Нећете ме понудити да седнем?

КАРДАНУС: *(Трчи према сламарици. Размешића је)*

Свакако, свакако, ваша светости. Изволите.

ДЕЛ МОНТЕ: Свети отац вам, докторе, испоручује своје најсредачније поздраве.

Дел Монте седа, а Карданус клекне крај његових ноћу.

ДЕЛ МОНТЕ: Устаните, човече.

Карданус усћане, и укићи се.

ДЕЛ МОНТЕ: Ма, седите.

Карданус, најокоп, седа.

КАРДАНУС: Хвала.

ДЕЛ МОНТЕ: Свети отац, наш Павле Трећи по милости Божјој, вам, дакле, испоручује поздраве.

КАРДАНУС: Е, хвала том свецу, који то још на земљи поста.

ДЕЛ МОНТЕ: *(Прекорно погледа Кардануса, због његовог прејивања)*

Нарочито ми је наложио да вам се, у његово име, још једном захвалим што сте му својим лекаријама обезбедили крепку старост.

КАРДАНУС: *(Самодуздање му се полако враћа)*

И на мене је благодатно утицало то што сам имао част бити у његовој близини. Знајући га, и сад сигурно нема мира.

ДЕЛ МОНТЕ: Ено га с његовим омиљеним градитељем, Монтијем, планира да у Риму отвори једну велику авенију. Корзо ће се ваљда звати. Тако некако.

КАРДАНУС: Да, да, увек на ногама. Увек пун полета и свежих идеја.

ДЕЛ МОНТЕ: Но, оставимо се тога. Пређимо на разлог моје посете.

КАРДАНУС: *(Ојетт заида у малодушје)*

Слушам, спреман на све.

ДЕЛ МОНТЕ: На молбу светог оца, дошао сам овде да испитам пријаву против вас. И да, наравно, ако је то могуће, ствар уредимо мимо суда. Каже, толико вам дугује.

КАРДАНУС: До неба сам захвалан том племенитом човеку, том свецу... овај... захвалан сам, захвалан... до неба.

ДЕЛ МОНТЕ: У пријави стоји да сте јавно оспоравали постојање самог творца, да сте трућали о некој вашој божанској природи. Има тога још.

(Вади свитак, и чита)

Душа прелази из тела у тело... разврат је оправдан и добар, јер служи прочишћењу човека... све је природа, и од природе. Et cetera, et cetera.

КАРДАНУС: Признајем. Ево, све признајем. Могуће.

(Удара се по глави)

Та луда глава. Признајем, праштајте.

ДЕЛ МОНТЕ: Кад какав неук човек падне у канџе сотоне, то још и могу да разумем. Пучина. Али бар вас је господ наоружао бритким умом, инструментом за отпор сотони, а ви га тако траћите. И свети отац се са живљањем присећа разговора које је водио са вама.

КАРДАНУС: Слаб сам. Ето.

ДЕЛ МОНТЕ: Шта вам би да по крчмама, међу оном пијаном стоком, хулите?

КАРДАНУС: Јесте, свратим понекад поподне у крчму. Тамо обично сретнем месара, воденичара и два опекара, па се картамо, или играмо даме. И свађамо се... и пијемо. Обично се посвађамо око једног новчића, али око теолошких питања, не знам. Али признајем. Пијана глава.

ДЕЛ МОНТЕ: Морам нешто да вас питам.

КАРДАНУС: Да.

ДЕЛ МОНТЕ: Верујете ли ви уопште?

КАРДАНУС: *(Као узређен)*

Зар ја? Ја, кога, ево и...

(Осврће се по хелији, и нагло показује на њих који се види у зраку свейлосиши)

... ево ово труње упозорава на свеprisутност господа нашег јединог.

ДЕЛ МОНТЕ: Добро, добро. Не морате баш тако горљиво.

КАРДАНУС: *(У вајри)*

Зар ја, који сам у Христовом хороскопу доказао неминовност свих 62.200 суза и 97.307 капи крви које је пролио на Гори маслиновој, свих 1.667 удараца које је примио на своје свето тело...

ДЕЛ МОНТЕ: Станите.

КАРДАНУС: Свих 320 корака које је начинио, носећи свој крст од суднице до Калварије...

ДЕЛ МОНТЕ: Станите, кад вам говорим! За тај хороскоп вас, још најозбиљније, оптужују.

КАРДАНУС: (*Зѣрануѝ*)

Је ли? Спалићу га. Ево, рачунајте да га већ нема, да је изгорео. Пуф!

(*Хваѝа се за сѝомак*)

Мехур. Оппростите.

(*Трчи иза сцене, одакле се чује дуѝоѝрајно мокрење*)

ДЕЛ МОНТЕ: (*У ѝравцу Кардануса*)

Докторе, с обзиром на то да сте свесни размере свог греха, и с обзиром на ваше искрено кајање, мислим да се ова ствар да уредити. Шест недеља поста биће довољно да заслужите опрост.

КАРДАНУС: (*Из offa*)

Шест и по. Не, седам пуних. Хвала.

ДЕЛ МОНТЕ: И још сто дуката за сиротиште.

КАРДАНУС: (*Из offa. Неволњо*)

Јој! И на томе хвала.

ДЕЛ МОНТЕ: Ево, већ је петнаест и по векова прошло...

(*Руком заѝвори усѝа, јер је схваѝио да је недо-сѝојно, уз звук који доѝире иза сцене, ѝовориѝи о ономе о чему је хѝео*)

Карданус на ѝренуѝак ѝрекида ѝражњење.

ДЕЛ МОНТЕ: Ево, већ је петнаест...

КАРДАНУС: (*Уз сѝењање, насѝавља да се ѝразни*)

Видите, свети оче, ја сам чак и ова своја дуга пра-жњења, објашњавао Божјом промишљу.

Дел Монѝе одмахује руком.

КАРДАНУС: (*Улази*)

Тако.

ДЕЛ МОНТЕ: Хтедох рећи да је већ петнаест и по векова протекло од рођења нашег богомладенца, а реч његова још је једнако жива. Нека и то буде путоказ чврстине ваше вере.

КАРДАНУС: Биће тако, и никако другачије.

ДЕЛ МОНТЕ: (*Усѝаје*)

Не заборавите да је свети отац у годинама... желимо му најдубљу старост...

(*Крсѝи се*)

... и да можете остати без заштитника. Зато, памет у главу.

КАРДАНУС: *(Удара се по глави)*

Ево, већ радим на томе.

ДЕЛ МОНТЕ: А сад, време ми је. Морам да испоручим још неке поздраве, па назад у Рим. Ви ћете кући, природно, кад се обаве уобичајене тамничке формалности. Збогом остајте, докторе.

КАРДАНУС: Збогом! И поручите светом оцу да његовим рукама шаљем хиљаду... ма, четири хиљаде пољубаца.

ДЕЛ МОНТЕ: *(Тамничару)*

Отварај, момче!

КАРДАНУС: Ваша светости, може ли само још једна мала молба?

ДЕЛ МОНТЕ: Реците.

КАРДАНУС: *(Шапуће му, да тамничар не чује)*

ДЕЛ МОНТЕ: *(Пошврдно климне главом)*

 ПЕТА СЦЕНА

Карданус седи са ѓлавом на коленима. Алдо и Лука иѓрају шијавицу. Док се Карданус иренемаже, чује се до, ипре, кваипро, ћинкве, шије, шейте, оишо, нове, иуиши, и иовремено моје, кад неко добије у иѓри.

КАРДАНУС: Подлац сам и кукавица...
*(Поѓледа ипрема Алду и Луки. Они не обраћају иа-
 жњу на њеѓа)*
 ... Подлац...
(Исишо)
 ... Свега сам се одрекао. Свега...

ЛУКА: Моје.
(Насиавља итријумфално)
 Шијавицо, игр'о ми те ћаћа, 'оћу и ја, па ост'о без
 гаћа!

КАРДАНУС: ... Ништарија, јој! Та реците нешто! Пљуните ме
 макар.

АЛДО: Ко сме да пљује на господа. Па, сам си ономад
 признао да си Бог.

ЛУКА: Ха! Е, стварно умеш да завучеш.

КАРДАНУС: Смејте се, смејте. За друго и нисам, само за спрдњу и
 поругу. Све сам, кукавица, порекао. Свега се од-
 рекао.

АЛДО
 И ЛУКА: Шије, шије! Шете, нове!

КАРДАНУС: Истини леђа окренуо.

АЛДО: А ја таман мислио, пашће кардинал ничице пред
 свевишњим.

КАРДАНУС: Ево га.
(Трчи до кибле. Мокрење)

ЛУКА: Добар ти је матори, само ми изгледа да баш не иде на
 праве дужи.

АЛДО: Суманут је. Видео си га и сам.

ЛУКА: Има и у мом селу један. Стално говори: Доћи ће,
 доћи ће. Доћи ће, доћи ће. Деца га гађају камен-
 чићима.

- АЛДО: На овог бацају дукате, они што су још луђи од њега.
- ЛУКА: Како то?
- АЛДО: Он им прориче судбину, а они плаћају.
- КАРДАНУС: *(Враћа се, промењеног расположења)*
А где нам је отац Тедеско?
- ЛУКА: Ено га, цврчи на ломачи.
- КАРДАНУС: Уф! Уф!
- ЛУКА: *(Ошкрива у себи писника)*
Жену у сену!? Цврачи на ломачи.
(Погледа у Алда)
А?
- КАРДАНУС: Несрећник. Њему је бар лакнуло.
- ЛУКА: Боме јесте. Тако му је лакнуло, да му је и око срца топло. Ха, ха!
- АЛДО: Лакнуло би свету, кад би и за тебе потпалили једну такву ватрицу.
- КАРДАНУС: *(Глуми мирноћу)*
Видиш, Алдо. Ти си луд. Ја твој презир према оцу не могу другачије да протумачим.
- АЛДО: Ја могу. Шта друго можеш са оним ко те кињи откад си прогледао, него да га презреш. Знаш ли, Лука, шта нам је радио?
- ЛУКА: Е, не знам, ал' сам једно сигуран. Код вас кући никад није било досадно.
- АЛДО: Брат и ја смо још пишали у прашину, а он нас је терао да решавамо математичке проблеме.
- ЛУКА: 'Ајде?
- АЛДО: Кад не знаш, батине... Бачва је напуњена чистим вином. Из ње се сваког дана ваде по два ведра, и замењују са два ведра воде. После шест дана, пола је воде и пола вина. Колика је запремина бачве? И данас памтим буботке због запремине.
- КАРДАНУС: Ђани је знао одговор.
- АЛДО: Да Ђани, твој Ђани. Њега је то занимало.
- КАРДАНУС: А тебе су још онда занимале сукње, шта?
- АЛДО: Ја бар не стављам отров у колаче.

- ЛУКА: *(Тек сад је схва̀тио смисао зада̀ика. Наравно, њо-
̀реишо)*
Докторе. Докторе! Да л' би се добила иста беванда
да је у бачви била вода, па онда додавано вино?
- КАРДАНУС: *(Не обраћа њажњу на Луку)*
Нема подлије и опакије животиње од човека. Каине.
Чују се кораџи, вра̀иа. Улази њамничар.
- ТАМНИЧАР: Ево вруће помијице.
- КАРДАНУС: *(Трчи, и њрви ѓраби своју њорџију)*
Па, ово је сама водурина.
- ТАМНИЧАР: *(Чеше се у њубичном њределу)*
Има и меса.
- КАРДАНУС: Где је?
- ТАМНИЧАР: Видиш кол'ко стеница сте потаманили. Покупи их,
па збу̀кај док је вруће.
- ЛУКА: Е, добра ти је ова, газда.
- ТАМНИЧАР: Ти, Лука, једи, па за мнош. Џелат је нестрпљив. Има с
тобом један посао.
Лука баџи њорџију, и њљуне на њод.
- КАРДАНУС: *(Срче сѡлацине)*
У књизи Правила уљудности грађанске и хришћан-
ске стоји да није лепо плувати на под.
- ЛУКА: Е, јеби га, ђале.
(Задржава сузе. Сѡреми се да исѡресе нос)
- КАРДАНУС: А ни нос трести. Него, лепо у марамицу.
- ЛУКА: *(Ушмркне)*
Па, збогом, људи, и не замерите шта.
- АЛДО: Збогом, пријатељу. Држи се.
- КАРДАНУС: *(Срче)*
Рајске ти се двери отварају синко.
- ЛУКА: *(На изласку)*
У катао ђе мене.
- КАРДАНУС: *(За себе)*
Мада не знам каква је вредност те прљаве излу-
чевине, кад је треба чувати у лепој марамици.
- Карданус и Алдо осѡјају сами. Седе на суѡроѡним сѡранама ђелије,
и једно време ђуше.*

- АЛДО: *(Показује ѿрема враџима)*
И њега си пригрлио. Незнанца.
- КАРДАНУС: И њега.
- АЛДО: А рођеног сина...
- КАРДАНУС: Копиле.
- АЛДО: Ја тебе, упркос... Не... Знам да сам те разочарао.
- КАРДАНУС: Силно. Хтео сам синове научнике, људе на гласу, као ја, а ви разбојници.
- АЛДО: Оче, ово ти морам рећи. Не могу више да држим у себи, макар ме се одрекао и сто први пут. Откад сам то учинио, пуца ми глава, нема ми сна. По читаву ноћ се преврћем, знојим... Ја... Ја сам те потказао, ја сам написао оно писмо светом суду.
- КАРДАНУС: Ти?!
- АЛДО: *(Прилази му, ѿлачући)*
Опрости! Опрости, ако можеш.
- КАРДАНУС: Блесаво чедо моје. Ти си стварно глуп. Глуп си, ако мислиш да човек може да не воли оно што је од њега отпало.
- Кораци, враџа. Улази ѿамничар.*
- ТАМНИЧАР: *(Сада ѿрисно)*
Докторе Кардано, извол'те. Идемо кући.
- АЛДО: Тата, татице! Волим те!
- КАРДАНУС: *(Одлазећи)*
Волим и ја тебе.

ШЕСТА СЦЕНА

Карданусов кабинети. Он лежи на кревету, и њременаже се.

КАРДАНУС: Воде... воде.

(Дере се)

Воде, чујете ли!

ЛУЦИЈА: *(Улази са бокалом)*

Тамо су те самом пршутом хранили, кад толико лочеш?

КАРДАНУС: Спрдај се са мучеником. Спрдај.

ЛУЦИЈА: *(Чешља се ѓусиим чешљем, и њовремено убија ваишке)*

Мучениче мој, не фали ти длака с главе.

КАРДАНУС: *(Удара се њрсѓима у ѓруди)*

А ту, ту што боли. Душа ми се расточила ових дана.

ЛУЦИЈА: А ти имаш нешто ту? Е, то нисам знала.

КАРДАНУС: Како само можеш? Користиш моју тренутну немоћ и исцрпљеност да ме кињиш.

ЛУЦИЈА: Јадник. Преноћио у тамници, па онемоћао.

КАРДАНУС: Мој се подвиг, гуско, може мерити са Давидовим. Ти мислиш да је он из борбе са Голијатом изашао свеж?

ЛУЦИЈА: Брига ме.

КАРДАНУС: Довели су најумније главе из Рима, најученије теологе, не би ли доказали моју кривицу. А ја, ја сам их само снагом свог брилијантног ума сломио. Доскочио сам им, а при том ни за трунку нисам одступио од својих назора.

ЛУЦИЈА: Може бити.

КАРДАНУС: Најумније главе, хеј! Чујеш ли ти уопште шта ја теби говорим?

ЛУЦИЈА: Замлате, као и ти.

КАРДАНУС: На кога ли ја то трошим речи.

ЛУЦИЈА: *(Убије ваишку)*

А на кога ли сам ја живот потрошила.

- КАРДАНУС: *(Мења расјоложење)*
Луција! Морамо ли увек тако? Стално режимо једно на друго и уједамо се, као керови у штенари. Ето видиш, ја сам оне ноћи у тамници доживео просветљење. Посетио ме је мој добри дух, и вели ми, опрости Луцији. Опрости јој све.
- ЛУЦИЈА: А да ја опростим, о томе није говорио?
- КАРДАНУС: *(Занемарује њене речи)*
И ево, ја ти праштам. Знаш ли како је то диван осећај, бити великодушан.
- ЛУЦИЈА: Ти мора да си добио добру порцију страха у тамници, кад се и у теби пробудило великодушје.
- КАРДАНУС: Сад си открила Нову Индију. Зар само страх, само ниске страсти, руководе човеком? Ово код мене је ствар прочишћења. Чистог и потпуног прочишћења.
- ЛУЦИЈА: Бојим се да је мало касно за то, мој Ђироламо.
- КАРДАНУС: *(Изнервиран)*
Касно, касно. На сваку моју, она мора пет.
- ЛУЦИЈА: Е, срце моје великодушно, од сада нећеш чути ниједну.
- Ђуџе једно време.*
- КАРДАНУС: Луција!
- ЛУЦИЈА: *(Игнорише га)*
- КАРДАНУС: Луција!
- ЛУЦИЈА: *(И даље)*
- КАРДАНУС: Воде, Луција!
- ЛУЦИЈА: *(Не реажује)*
- КАРДАНУС: *(Усџаје, јауче, сам сија воду)*
Чим се опоравим, отићи ћу код клесара.
(Чека Луцијину реакцију, која, наравно, изосџаје)
Наредићу да ми на надгробном камену испише: Овде почива човек, коме ни страшна инквизиција није могла ништа, али му је главе дошла опака жена.
- ЛУЦИЈА: Црк'о би до сада сто пута, да ти није било те опаке жене.
- КАРДАНУС: А, причамо, причамо.

- ЛУЦИЈА: Ти прочишћен! Толико си пун ђубрета, да не знам како те ноге уопште држе.
- КАРДАНУС: Глупачо.
- ЛУЦИЈА: Да, ја сам глупача. Не клепам стихове, и не водим учене разговоре, као оне твоје курветине, којима обиграваш око ногу. Магарац се, можда, разочарао.
- КАРДАНУС: Де, де. Ја јесам опростио, али...
- ЛУЦИЈА: Ућути већ једном.
- КАРДАНУС: Али увреде једне жентураче нећу трпети.
- ЛУЦИЈА: А ти си ми па нека мушкарчина. Ниједна те не би трпела, осим луде Луције.
- КАРДАНУС: Не сикћи више.
- ЛУЦИЈА: Ма, доста ми те је.
(Излази)
- КАРДАНУС: (Луцији)
Иди, иди истреси буве. И да знаш, свака друга би била срећна да мене има за мужа.
(Наставља за себе)
Е, мој Ђироламо, цабе ти сва ученост, сви дарови, знање и уважавање, кад си оженио глупачу. Где би ми био крај, да сам икад имао нечију подршку. Где, чак ни ја то не могу да наслутим. Врата славе и вечности ту су негде, али нема руке да ме поведе њима.
- ЛУЦИЈА: (Из *offa*)
Ђироламо!
(Ућрчава избеzumљена)
Ђироламо! Наш Алдо!
- КАРДАНУС: Шта с њим?
- ЛУЦИЈА: Уши... одсекли... девојка чула на тргу.
- КАРДАНУС: Прибери се.
(Сија јој воде)
Девојка, трг. Да није код фонтане? Марија! Марија!
Шта је било.
- МАРИЈА: Уши... одсекли... девојка, овај ја чула на тргу.
- КАРДАНУС: Код фонтане?
- МАРИЈА: Не. Код пиљарице, док сам куповала јаја.

- КАРДАНУС: И? Шта си чула?
- МАРИЈА: Па то.
- КАРДАНУС: А шта – то?
- МАРИЈА: Одсекли... Јаја.
- КАРДАНУС: Јаја?
- МАРИЈА: Ма не. Него то што каже госпоја.
- КАРДАНУС: Губи се. Хајде. Губи се, губи се.
(Луцији. *Сийа јој још воде*)
Шта је било?
- ЛУЦИЈА: Нашем Алду одсекли уши.
- КАРДАНУС: Је ли?
- ЛУЦИЈА: Наредио кардинал.
- КАРДАНУС: А где то?
- ЛУЦИЈА: У Милану. Јавно, на тргу. Алдо, мили мој.
- КАРДАНУС: Биће мачкама за гозбу.
- ЛУЦИЈА: Чујеш ли ти шта ти ја говорим?
- КАРДАНУС: Чујем. Алду одсекли уши. Наредио кардинал. Биће мачкама...
- ЛУЦИЈА: (*Удара ђа њесницама у зруди*)
Ма, имаш ли ти срца.
- КАРДАНУС: Имам. Сигурно да имам. Зато сам и уредио са кардиналом да му их одсеку.
- ЛУЦИЈА: Зашто? Зашто?
- КАРДАНУС: Зашто?! Нека сви знају. Нека сви за њим вичу, ено га онај без ушију, што је покрао и потказао рођеног оца.
- ЛУЦИЈА: Скоте бездушни! Један је пакао мало за тебе. Скоте!

СЕДМА СЦЕНА

Кабиней̄. По њему вилене уй̄варе, које су доиле њо осй̄арело̄ Кардана. Траже га њо кабинет̄у.

АЛБЕРТ: Нема га нигде.

ЛУКА: 'Ди се дела стара луда?

ДЕЛ МОНТЕ: Зар тај лажов мисли да нас и сад може обманути?

АЛДО: Вероватно на длану тражи неку бразду, којом би нам утекао.

ДЕЛ МОНТЕ: Једном ми је утекао, али овог пута неће моћи.

ТАМНИЧАР: Ево!

АЛДО: Где је?

ТАМНИЧАР: Ко?

АЛДО: Па матори.

ТАМНИЧАР: Откуд ја знам.

АЛДО: Шта онда, ево?

ТАМНИЧАР: Бубашвабе. Овде испод. Знао сам да нечег мора бити.

ТАРТАЉА: *(Пронашао је неку књиџу)*
Овде је требало да стоји моје име. Николо Фонтана, прозван Тартаља.

АЛДО: Ма, пусти сад то, Муцави.

ТАРТАЉА: Како да пустим. Покрао ме је. Лопурда ми је то узела.

АЛДО: Теби књигу, мени уши.

ТАРТАЉА: Лако је теби. Ране су зацелиле, а ја клинг - кланг.

ЛУЦИЈА: *(Улази)*
Нема га ни тамо.

ЛЕОНАРДО: Да. Њега нема, али је зато соба пуна мојих скица и нацрта.

ЛУКА: Ђале!
(Завлачи се испод кревет̄а, и одай̄ле вади ноћни суд. Гледа у њега, као да ће шу й̄ронаћи Кардануса)

У шом момент̄у, зачује се мокрење. Наравно, дуџошрајно.

КАРДАНУС: *(Из offa)*
Уплашили сте се, а! Ево ме.

- ЛУКА: Е, добар је матори. Како ме је...
(*Рукама млаиши ноћном њосудом од креветѡа, ѡрема свом лицу, ѡа Карданусу*)
- ЛУЦИЈА: Да, добар. Све нас је сахранио, а он гњѡда...
- ТАМНИЧАР: (*На реч гњѡда, хѡѡро се окрене Луцији*)
Где је гњѡда?
- КАРДАНУС: (*Улази*)
Ту сте. Чекао сам вас.
(*Показује на длан*)
- ДЕЛ МОНТЕ: Не будалите. Немамо времена за ваше магије.
- КАРДАНУС: Марија! Испразни суд. Ено пролази твој пријатељ порезник. Залиј га...
- МАРИЈА: ... кишицом.
- КАРДАНУС: Јесте. Из...
- МАРИЈА: ... облачка.
- КАРДАНУС: Јесте паметнице.
(*Осерђе се*)
А где је Ђани? Мој Ђани.
- АЛДО: Не жели да те види. Ни сад, а ни икад. То ти је поручио. А видиш татице, ја сам дошао, јер те волим.
Сећаш се?
(*Показује на ѡаѡрљке ушију*)
И ти си рекао да волиш мене.
- КАРДАНУС: Али Ђани... Зашто?
- ЛУЦИЈА: Још питаш зашто. Ти си га, гаде, каже, нахушкао да отрује жену. И отров си изабрао, да се он не мучи.
- КАРДАНУС: Не видим зашто је то сад важно.
- ЛУЦИЈА: Никад ти ништа ниси ни видео, осим себе. Рекла сам ти, мало је један пакао за тебе.
- КАРДАНУС: Е, мила моја, луда Луцијо, ја ћу чак и у паклу затећи милосрђе.
- АЛБЕРТ: То ћеш, синко, ускоро проверити.
- ЛУКА: Ђале, Алдо и ја ћемо ти бити водичи, ако си спреман да скиташ са нама. А, Алдо?
- АЛДО: Пре ћу служити самог Луцифера, него с њим.
- ЛУКА: (*Карданусу*)
И ако ти не смета врућина. Ха, ха!
- АЛБЕРТ: Не слушај их, синко, него се постарај за своју душу.
Спас ти је још на дохват.

- КАРДАНУС: А шта би с вама, оче? Мени сте говорили да хулим, а видим и ви сте у добром друштву. С мале ватре, право у велику, највећу. Што себи не прибависте спас?
- ДЕЛ МОНТЕ: Докторе, усуд не можете обманути. Никакве вештине вам неће помоћи да избегнете свођење рачуна. У овоме је и блаженопочивши свети отац немоћан.
- КАРДАНУС: Да сводим рачуне, велите. Зашто да не. Ево, имам још петнаест зуба, вид ме добро служи, па још понекад завири у длан, или у небо. И даље мокрим обилато, педесетак пута на дан. Што је најважније, ништа мање него у младости. У просеку, литар по пражњењу.
- АЛДО: Све ми се чини да ће то занимати Светог Петра.
- ЛУЦИЈА: Опет прави будале од нас. Мислиш ли ти стварно, да можеш обманути и смрт?
- КАРДАНУС: Не би ми било први пут, сећате се. Хороскоп ми је предвидео могућу смрт у четрдесетим годинама. Да нисам излечио светог оца, већ бих одавно био са вама.
- ДЕЛ МОНТЕ: Нисте ви, докторе, обманули смрт, већ мене. Преклињао, клечао, праштајте, а после све по старом.
- ЛУЦИЈА: То је Давид, канда, пузећи победио Голијата.
- КАРДАНУС: Луција, разговарам са кардиналом, а ти си, знаш добро, томе недорасла.
- ДЕЛ МОНТЕ: Но, шта имате да ми кажете?
- КАРДАНУС: Да не придикујете старцу. Сведок сам, и ви нисте измакли паклу. Шта бисте, иначе, тражили са овом братијом.
- ДЕЛ МОНТЕ: Свако је, тамо горе, награђен према овоземаљским заслугама. Али, овде се не ради о мени, него о вама. Ваша је савест на проби.
- КАРДАНУС: Не брините за моју савест, ако јој само ту малу обману стављате на терет.
- АЛДО: Да, само та мала обмана. Све остало је било достојно свеца.
- КАРДАНУС: *(Одмахне руком према Алду)*
Уосталом, она је била почињена из племенитих побуда.

ДЕЛ МОНТЕ: Племенита обмана!? То не разумем.

КАРДАНУС: Да, племенита. Мудри Агостино Нифо нас упућује... нас одабране, да морамо говорити, као што то чини већина, а да морамо мислити као мањина.

ДЕЛ МОНТЕ: Још увек не увиђам у чему је ту племенитост.

КАРДАНУС: Зар мислите да сам тамо, у тамници, требао да вам подастрем своја истинска уверења, па да завршим, као овај несрећник?

(Показује на Алберџа, који се, иду негде, предао молићвама)

Зар сам требао да дозволим да постанем жртва ваших богомољачких заблуда?

АЛБЕРТ: *(Прене се из молићве)*

Ти, синко, упорно погоршаваш свој положај.

КАРДАНУС: Не. Ја сам овде имао другу мисију. Моја дужност је била да своју мудрост, да своје дарове сачувам, и њихове плодове предам човечанству.

ЛУЦИЈА: Снашло би се, лудо, човечанство и без тебе.

АЛДО: *(Истовремено, кад и Луција)*

Чије плодове?

ТАРТАЉА: Моје.

КАРДАНУС: О, Муцавко, и ти си ту. Него, реци ми где си сакрио списе. Док су те други скидали са конопаца, ја сам се бавио важнијим стварима.

АЛДО: Лоповлуком.

КАРДАНУС: Тражио сам их тад, и касније ноћима прекопавао по твојој кући, али добро си их сакрио. Хајде, бар сад ми реци где су.

ТАРТАЉА: Спалио сам их. Спалио, да не падну шака теби, и теби сличнима.

КАРДАНУС: Себичњак. Кажите сад, да нисам био у праву.

Овде њоједине уићваре моћу, али не морају, иочейи да најуишјају сцену.

ДЕЛ МОНТЕ: Докторе, не занемарујте ме. А Бог? Зар сте и њега морали жртвовати зарад вашег наума?

АЛДО: Оставите се, ваша светости, наклапања с њим. Зар не видите да матори лажов само купује време? Не знам како ви, али ја горим од нестрпљења да га представим сотони лично.

КАРДАНУС: Не жури, сине. Читава је вечност пред нама, а ја поуздано знам да ти моје друштво баш и не годи. Чуо си ме?

АЛДО: *(Хваћа се за џајтрљке ушију)*
Гаде.

ДЕЛ МОНТЕ: Дакле, хоћете ли ми одговорити? Да ли је и сам господ морао страдати, због те ваше, у најмању руку, необичне привржености човечанству?

КАРДАНУС: Да. Морало је тако. Учинио сам то, ради вас, ради свих вас.

ДЕЛ МОНТЕ: Створ се дрзнуо да укине творца.

КАРДАНУС: Прогнао сам га, одрекао се. Мислио сам, ако нема Бога, нема ни греха, па ни одговорности. А она је човеку терет над теретима. Зато вам свима опраштам. Опраштам вам, јер сте мали.

ДЕЛ МОНТЕ: Ви нама?!

КАРДАНУС: Праштам вам кукавичлук. Вашу уњкавост, лаж и лицемерје. Нисте ви ништа другачији.
(Обраћа се ѝрисуйњима, али и онима који су, евен-ѝуално, већ најусѝили сцену)
Да, да! Сви сте ви помало Карданус, али никад нисте имали петље да се са тим суочите. Претварање и обмане ви више волите.

ДЕЛ МОНТЕ: Такав вас говор, бојим се, води право у пакао.

КАРДАНУС: Небо ме, ваша светости, на тај начин никада није занимало. Овде сам се осећао сасвим добро.

ЛУКА: Стари, заиста ти кажем, данас ћеш бити са мном у паклу. Сећаш се? Нешто си ми слично каз'о тамо у тамници. 'Оћемо ли?

КАРДАНУС: Да, Лука. Као што лепо проведен дан доводи до пријатног сна, тако добро искориштен живот доводи до лепе смрти.

ЛЕОНАРДО: То су моје речи.

ЛУКА: 'Ајмо, стари.

КАРДАНУС: Боже мој! Боже мој! Зашто...
(Умире)

ЗАВЕСА